

УДК 342.734

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН
НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СУДАМИ УКРАЇНИ**

**ENSURE THE RIGHT OF CITIZENS
TO SOCIAL PROTECTION BY THE COURTS OF UKRAINE**

Бабкова Т.В.,

*здобувач кафедри загальноправових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Проведено аналіз особливостей забезпечення права громадянина на соціальний захист судами загальної юрисдикції. Досліджено специфіку захисту цього соціального права в порядку адміністративного та кримінального судочинства. Зроблено висновок про ефективність адміністративного провадження як способу вирішення спору, що виникає між громадянами та посадовими особами органу владних повноважень в сфері соціального захисту.

Ключові слова: право громадянина на соціальний захист, соціальні права, забезпечення соціальних прав, Конституція України, органи правосуддя.

Проведен анализ особенностей обеспечения права гражданина на социальную защиту судами общей юрисдикции. Исследована специфика защиты этого социального права в порядке административного и уголовного судопроизводства. Сделан вывод об эффективности административного производства как способа разрешения спора, возникающего между гражданами и должностными лицами органа властных полномочий в сфере социальной защиты.

Ключевые слова: право гражданина на социальную защиту, социальные права, обеспечение социальных прав, Конституция Украины, органы правосудия.

The analysis of ensuring a citizen's right to social protection by the courts of general jurisdiction. The specific protection of social rights by administrative and criminal proceedings. The conclusion about the effectiveness of administrative proceedings as a means of resolving disputes that arise between citizens and officials of government agencies in the field of social protection.

Key words: citizen's right to social protection, social rights, the protection of social rights, the Constitution of Ukraine, of justice.

Однією з проблем, що гостро стоять перед українським суспільством та державою на сучасному етапі їх розвитку, є належне забезпечення прав і свобод людини і громадянина, які визнаються найвищою соціальною цінністю. Одним з напрямків такого забезпечення є створення ефективного державного механізму охорони та захисту прав і свобод, складовим елементом якого виступають органи правосуддя. Саме ці органи, виступаючи гарантом права громадянина на судовий захист, інших конституційних прав і свобод, призвані забезпечувати належну охорону і захист прав і свобод людини і громадянина. Це стосується й права громадянина на соціальний захист, оскільки його реалізація передбачає активну участь держави у цьому процесі, залежить від рівня її економічного розвитку. Це обумовлює актуальність дослідження специфіки забезпечення даного соціального права органами правосуддя.

Визначаючи ступінь наукової розробки даної теми, слід зазначити, що проблемні питання правового регулювання забезпечення прав і свобод людини і громадянина органами правосуддя не раз ставали предметом дослідження українських вчених-юристів. Цих питань в своїх наукових працях

торкались Т. Заворотченко та О. Пушкіна, аналізуючи гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, А. Олійник, досліджуючи конституційно-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина, С. Штогун, розглядаючи основні напрямки судової реформи в Україні.

Однак проблема ролі та місця органів правосуддя України в механізмі забезпечення права громадянина на соціальний захист залишається невирішеною до кінця. Тому метою нашого дослідження є аналіз особливостей забезпечення цього соціального права судами загальної юрисдикції в порядку адміністративного судочинства.

Органи судової влади відіграють ключову роль в механізмі забезпечення права громадянина на соціальний захист. Якщо законодавчий орган створює закони, виконавчі реалізують конкретні соціально-економічні завдання, тим самим забезпечуючи реалізацію та здійснюючи охорону цього соціального права, то судова влада покликана здійснювати його захист. Її основне завдання – захист членів суспільства від будь-якого свавілля громадян і від невірних дій самої держави, її органів, посадових осіб.

На ключовій ролі органів правосуддя в механізмі

забезпечення прав і свобод людини і громадянина та прав громадянина на соціальний захист наголошує більшість як українських, так і зарубіжних вчених-конституціоналістів. Так, на думку Р. Гринюка, у правовій державі необхідна наявність системи органів, які забезпечують реалізацію правосуддя, охорону прав та інтересів громадян, їх юридичну захищеність від свавілля держави або її посадових осіб. Ключовим елементом цієї системи виступають органи судової влади [1, с. 31]. Схожу думку має Л. Грудцина, яка стверджує, що серед трьох основних гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової) особлива роль належить само судовій владі. Обумовлено це тим, що вона покликана стояти, по-перше, між двома іншими гілками влади, стримуючи і урівноважуючи їх, по-друге, між ними і людиною, поважаючи та належним чином захищаючи її права та законні інтереси [2, с. 70-77]. О. Пушкіна зазначає, що специфіка виокремлення судової влади в конституційному механізмі забезпечення прав людини полягає у тому, що захист прав і свобод людини і громадянина є одночасно її основною функцією, її метою і способом її існування [3, с. 22-23]. Як вважає С. Лучковська, саме судовий захист прав людини є універсальною формою правового захисту, за допомогою якого держава зобов'язана забезпечити дотримання прав та свобод людини і громадянина, закріплених національним законодавством [4, с. 32].

Згідно зі ст. 124 Конституції України в Україні судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Основний Закон України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Зазначеною статтею Основного Закону кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Це означає, що громадянин України має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або обмежують його право на соціальний захист, перешкоджають його здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді.

Крім того, можливість судового захисту права громадянина України на соціальний захист та його складових прав передбачено спеціальними законами, що регулюють порядок реалізації та забезпечення цього права. Так, згідно зі ст. 39 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» спори, що виникають із правовідносин за цим законом, вирішуються в судовому порядку [5]. Відповідно до ст. 55 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» спори щодо визначення класу професійного ризику виробництва, а також

щодо розміру шкоди та прав на її відшкодування, накладення штрафів та з інших питань вирішуються в судовому порядку [6]. В ст. 105 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» зазначається, що застраховані особи та члени їх сімей мають право на оскарження дій (бездіяльності) страхувальників, виконавчих органів Пенсійного фонду та їх посадових осіб відповідно до законодавства про звернення громадян, а також у судовому порядку [7].

Саме судовий захист є найбільш надійною формою захисту соціальних прав людини і громадянина, в тому числі і досліджуваного нами права, адже він ґрунтується на принципах рівності громадян перед законом і судом, змагальності учасників процесу і свободі в наданні ними суду доказів, гласності судового процесу і повній фіксації його технічними засобами та ін.

Спори щодо правовідносин, пов'язаних із реалізацією права громадянина на соціальний захист, на сьогодні віднесені до компетенції судів адміністративної юстиції. Так, згідно зі ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ. До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження [8].

Якщо звернути увагу на статистичні дані діяльності адміністративних судів України за останні роки, можна зробити висновок, що більшість справ, які розглядаються цими судами стосуються саме забезпечення права громадянина на соціальний захист. Так, за результатами розгляду місцевими адміністративними судами справ за їх категоріями у 2011-2012 роках, наведеними у Аналітичному огляді стану здійснення судочинства місцевими та апеляційними адміністративними судами у 2012 році, можна сказати, що у 2012 році значну частину справ становили справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян – 294 688 або 59% від загальної кількості розглянутих справ. 76% справ цієї категорії розглянуто місцевими загальними як адміністративними судами та 24% – окружними адміністративними судами. У 2011 році з 3 609 861 розглянутих адміністративними судами справ, 3 289 001 стосувались сфери зайнятості населення та соціального захисту. За даними Аналітичного огляду стану здійснення судочинства Вищим адміністративним судом України

у 2012 році, серед касаційних скарг, які надійшли до Вишого адміністративного суду України у 2012, як і у 2011 році, також домінують касаційні скарги у справах зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян. Вони становлять 53% касаційних скарг [9]. У першому півріччі 2013 року місцеві адміністративні суди розглянули 50 454 справи у сфері зайнятості населення та соціального захисту громадян. Їх частина у загальній кількості розглянутих справ становить 35% [10].

Як свідчать результати розгляду місцевими адміністративними судами справ за їх категоріями у 2012 році, структуру справ у сфері соціального захисту громадян становлять:

– справи зі спорів, пов'язаних зі збором та обліком страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 52 792;

– справи про призначення, перерахунок та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування – 47 220. 80% таких справ становлять справи у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (37 866);

– справи з приводу соціального захисту окремих категорій громадян – 190 617. Переважають у цій категорії справи, пов'язані з соціальним захистом дітей війни – 88 870 справ, та справи, пов'язані з соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, – 88 911 справ.

Таким чином, враховуючи чинне законодавство України, що регулює питання реалізації права громадянина України на соціальний захист та особливості його забезпечення, перелік позовів, з якими можливе звернення до суду щодо захисту цього права, досить значний. Зокрема, за специфікою сфери захисту можна виділити такі їх основні категорії:

– у сфері пенсійного забезпечення: позови про визнання неправомірними дій органів Пенсійного фонду України у зв'язку з відмовою у призначенні пенсії або здійсненні її перерахунку; призначенням пенсії не на тих умовах, на які претендував заявник; про зобов'язання посадових осіб органів соціальної спрямованості вчинити певні дії, необхідні для призначення пенсійних виплат;

– у сфері захисту інвалідів: позови про відмову у виплаті соціальної допомоги та зобов'язання вчинити певні дії по перерахунку цих сум чи виплат; про відмову у встановленні інвалідності; про відшкодування витрат на санаторно-курортне лікування; про стягнення компенсаційних виплат по догляду за інвалідом; про повернення транспортних засобів; про стягнення компенсаційних виплат на бензин, технічне обслуговування та ремонт автомобілів, транспортне обслуговування інвалідів; про відмову у прийнятті інваліда на роботу; про поновлення прав, пов'язаних із пільгами на транспорт; про стягнення адміністративно-господарських санкцій та пені за нестворення робочих місць для інвалідів;

– у сфері захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: позови про

зобов'язання здійснити дії щодо перерахунку пенсій та їх виплати; про визнання дій неправомірними у зв'язку з відмовою провести перерахування різного виду соціальної допомоги (на оздоровлення, у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства, за роботу в зоні добровільного гарантованого відселення та інші); про надання пільг; про стягнення коштів на придбання житла;

– у сфері захисту дитинства, материнства та батьківства: позови про зобов'язання вчинити дії з нарахування або донарахування та виплати у встановлених законодавством розмірах соціальної допомоги (одноразової вихідної допомоги випускникам навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; допомоги для дітей, над якими встановлено піклування; допомоги малозабезпеченим сім'ям; допомоги для догляду за дитиною; одноразової допомоги при народженні дитини); про стягнення аліментів; в інтересах органів праці та соціального захисту населення про стягнення тимчасової державної допомоги дітям з їх батьків-неплатників аліментів;

– у сфері поновлення соціальних прав ветеранів війни та праці, дітей війни та осіб похилого віку: позови про зобов'язання вчинити дії по перерахуванню та виплаті пенсій дітям війни; про зобов'язання органів соціального захисту надати особі певний статус для подальшого отримання пільг; про стягнення заборгованості по відшкодуванню витрат за поставку газу учасникам війни; про стягнення компенсаційних виплат по догляду за особами похилого віку та хворими, які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги, визнаними такими в порядку, затвердженому МОЗ; про стягнення компенсації самостійного санаторно-курортного лікування; про поновлення прав щодо пільгового користування транспортом.

При цьому слід зазначити, що перелік видів позовів, які можливо заявляти в інтересах громадян на захист їх соціальних прав, не обмежується лише вищенаведеними категоріями. В порядку адміністративного судочинства здійснюється оскарження постанов органів державної влади (їх посадових осіб) про накладання адміністративного стягнення за правопорушення в сфері реалізації права на соціальний захист.

Справи щодо захисту права громадянина на соціальний захист розглядаються місцевими загальними судами як адміністративними судами. Так, згідно з п. 4 ч. 2 ст. 18 Кодексу адміністративного судочинства України місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні: усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг здійснюється як за загальними правилами, так і шляхом скороченого провадження, особливості якого передбачені ст. 1832 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд розглядає в порядку скороченого провадження адміністративні справи щодо вищезазначених вимог, якщо такі вимоги не стосуються прав, свобод, інтересів та обов'язків третіх осіб.

Згідно з приписами ч. 3 ст. 183-2 КАС України про відкриття скороченого провадження, суд виносить ухвалу, копія якої разом з копією позовної заяви та доданих до неї документів невідкладно надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу. В ухвалі в обов'язковому порядку зазначаються строк подання заперечення проти позову, порядок його подання, а також наслідки неподання такого заперечення. Відповідач у десятиденний строк з дня одержання такої ухвали та копій документів може подати заперечення проти позову та необхідні документи або заяву про визнання позову. Якщо справа розглядається судом за місцезнаходженням відповідача, то заперечення проти позову чи заява про визнання позову мають бути подані безпосередньо до канцелярії суду. Слід зазначити, що вказуючи на необхідність невідкладного надсилання копії ухвали про відкриття скороченого провадження відповідачу, законодавець у ч. 3 ст. 183-2 Кодексу адміністративного судочинства України нічого не вказав про надіслання такої копії позивачу. Тому вважаємо доречним викласти перше речення ч. 3 ст. 183-2 КАС України в такій редакції: «Про відкриття скороченого провадження суд виносить ухвалу, копія якої невідкладно надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення сторонам. Відповідачу разом з копією ухвали надсилається копія позовної заяви та доданих до неї документів».

Суддя розглядає справу в порядку скороченого провадження одноособово, без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі. За результатами розгляду справи у скороченому провадженні суддя, оцінивши повідомлені позивачем, відповідачем обставини, за наявності достатніх підстав приймає законне судові рішення у формі постанови. У разі недостатності повідомлених позивачем обставин або якщо за результатами розгляду поданого відповідачем заперечення суд прийде до висновку про неможливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі, суд розглядає справу за загальними правилами кодексу. Постанова складається та підписується у день її прийняття, а її копії не пізніше наступного дня надсилаються сторонам рекомендованим листом із повідомленням.

Слід зазначити, що на відміну від п. 8 ч. 6 ст. 1832 Кодексу адміністративного судочинства України, яким не передбачено негайно виконання постанов щодо пенсійних та інших соціальних виплат, п. 1 ч. 1 ст. 256 цього ж кодексу зазначається, що серед постанов суду, які виконуються негайно є постанови суду про присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів – у межах суми стягнення за один місяць; а відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 256 суд, який прийняв постанову, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи може ухвалою в порядку письмового провадження або зазначаючи про це в постанові звернути до негайного виконання постанову у разі стягнення всієї суми боргу при присудженні вищезазначених платежів.

У зв'язку з цим протиріччям під час застосовування вищезазначених норм мали місце випадки, коли постанови, прийняті в справах, пов'язаних із соціальними виплатами (п. 2 ч. 1 ст. 183-2 КАС України), допускали до негайного виконання в повному обсязі, в інших випадках – лише в межах стягнення за один місяць. Це було пов'язано з тим, що протягом певного часу переважала позиція Вищого адміністративного суду України, викладена в Інформаційному листі від 19.08.2011 № 1302/11/13-11, згідно з якою, звертаючи до виконання постанови суду у справах, зазначених у п. 2 ч. 1 ст. 183-2 КАС України, необхідно застосовувати п. 1 ч. 1 ст. 256 КАС України, що є спеціальним для цієї категорії справ.

Однак зазначені протиріччя було вирішено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень адміністративного судочинства», яким п. 8 ч. 6 ст. 183-2 КАС України доповнено словами «крім постанови в адміністративній справі, передбаченій п. 2 ч. 1 цієї статті» (тобто справи щодо пенсійних та інших соціальних виплат). Таким чином, обов'язок відповідача виконати постанову негайно для категорії справ, передбаченої п. 2 ч. 1 ст. 183-2 КАС України, не встановлено. Цим Законом унесено зміни до абз. 9 ч. 1 ст. 256 КАС України, згідно з якою негайно також виконують постанови суду, прийняті в порядку скороченого провадження в адміністративних справах, передбачених п. 1, 3, 4 ч. 1 ст. 183-2 цього Кодексу. Тобто постанови в адміністративних справах, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 1832 Кодексу адміністративного судочинства України до таких не відносяться.

Постанова, прийнята у скороченому провадженні, крім випадків її оскарження в апеляційному порядку, є остаточною. Тобто постанова за результатами скороченого провадження може бути оскаржена сторонами в апеляційному порядку. Вона може бути оскаржена в апеляційному порядку також іншими особами у зв'язку з тим, що суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки. Строк для подання апеляційної скарги стороною або іншою особою, яка брала участь у справі, обчислюється з моменту отримання копії постанови і згідно з ч. 2 ст. 186 Кодексу адміністративного судочинства

України складає десять днів. Якщо проаналізувати положення ч. 2 ст. 186 кодексу: «Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення. У разі застосування судом частини третьої статті 160 Кодексу, а також прийняття постанови у письмовому провадженні апеляційна скарга подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови», в ній нічого не говориться про скорочене провадження. Тому вважаємо, що доцільніше викласти ч. 2 ст. 186 Кодексу адміністративного судочинства України в такій редакції: «Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення. У разі застосування судом частини третьої статті 160 Кодексу, а також прийняття постанови у письмовому чи скороченому провадженні апеляційна скарга подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови».

Апеляційні скарги у справах щодо оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг розглядаються апеляційними судами в порядку письмового провадження.

Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України письмове провадження – це розгляд і вирішення адміністративної справи в суді, зокрема й апеляційної інстанції, без виклику осіб, які беруть участь у справі, та без проведення судового засідання на основі наявних у суду матеріалів. Письмове провадження в апеляційній інстанції передбачає вивчення колегією суддів апеляційної скарги, заперечень на неї, інших матеріалів, що є в адміністративній справі, й ухвалення ними судового рішення. По суті, як зазначають О.М. Панесюк, О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов, розгляд і вирішення зводяться до наради суддів [11].

При розгляді справи в порядку письмового провадження головує доводить до відома складу колегії суддів, чия апеляційна скарга, у якій справі та на рішення якого суду розглядається, з'ясовує питання про наявність самовідводів. Після цього суддя-доповідач доповідає зміст апеляційної скарги та ухваленого у справі судового рішення, зміст позиції інших осіб, які беруть участь у справі. Після відповіді на питання інших суддів суддя-доповідач пропонує своє бачення вирішення вимог апеляційної скарги. Після обговорення запропонованих суддями

пропозицій, колегія суддів ухвалює рішення відповідно до статей 198-199 Кодексу адміністративного судочинства України.

Якщо під час письмового провадження за наявними у справі матеріалами суд апеляційної інстанції дійде висновку про те, що справу необхідно розглянути у судовому засіданні, то він призначає її до апеляційного розгляду в судовому засіданні. У такому випадку згідно зі ст. 196 Кодексу адміністративного судочинства України апеляційний розгляд здійснюється колегією суддів у складі трьох суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей, встановлених Главою 1 Розділу IV кодексу. Після розгляду справи в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, копія рішення суду апеляційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, протягом трьох днів з моменту підписання постанови або ухвали суду апеляційної інстанції.

У разі оскарження в апеляційному порядку постанови, прийнятої у скороченому провадженні, судові рішення апеляційної інстанції по такій справі є остаточним і оскарженню не підлягає.

Таким чином, судовий захист права громадянина на соціальний захист адміністративними судами має певну специфіку, яка пов'язана з особливостями розгляду справ судами в порядку адміністративного провадження, оскільки найчастіше спори щодо порушення цього права виникають між громадянами та суб'єктами владних повноважень. При цьому аналіз процесуального законодавства України, а також матеріалів судової практики дозволяє зробити висновки, що адміністративне провадження є більш ефективним способом вирішення спору, що виникає між громадянами та посадовими особами органу владних повноважень в сфері соціального захисту. Обґрунтуванням цього є складність справ, які вирішуються у судах на користь громадян та оперативність їх розгляду. Однак проблеми законодавчого характеру (неузгодженість нормативних актів, порушення принципу верховенства закону, нагромадження нормативного масиву тощо) та недостатній рівень спеціальних знань учасників процесу, зокрема громадян, які формулюють вимоги, їх представників, а також суддів, є причиною нерезультативності у вирішенні переважної більшості спорів, що виникають з приводу відновлення порушеного права людини на соціальний захист.

Тому при розгляді в судах даної категорії справ дуже важливо створити не тільки дійовий механізм, чітку процедуру для вирішення правових конфліктів, що виникають при реалізації вищезазначеного права, але й належну нормативно-правову базу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гринюк Р.Ф. Судова влада як фундаментальний чинник становлення правової держави в Україні / Р.Ф. Гринюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – № 2. – 2005. – С. 27–36.
2. Грудцына Л.Ю. Судебная защита прав и свобод личности: теоретический аспект / Л.Ю. Грудцына // Законодательство и экономика. – 2003. – № 8. – С. 70–77.
3. Пушкіна О.В. Конституційний механізм забезпечення прав людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / О.В. Пушкіна. – Харків, 2008. – 38 с.

4. Лучковська С.Г. Окремі аспекти вдосконалення механізму судового захисту прав і свобод людини і громадянина / С.Г. Лучковська // Вісник Технологічного університету поділля. – 2002. – № 4. – с. 32–33.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14/page>.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/page>.
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/page8?text=%F1%F3%E4>.
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
9. Аналітичний огляд стану здійснення судочинства місцевими та апеляційними адміністративними судами у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html.
10. Аналітичний огляд стану здійснення адміністративного судочинства у першому півріччі 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html.
11. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.] ; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 704 с.